

Pensionsmyndigheten

Pensionsmyndighetens rättsliga ställningstagande om innebörden av ”stadigvarande leva åtskild” inom pensionsförmånerna i socialförsäkringsbalken

Försäkringskassan anser att det rättsliga ställningstagandet inte bör beslutas med det innehåll som föreslås i utkastet.

Skälen för det är följande.

Rekvisitetet ”stadigvarande leva åtskilda” beskriver när gifta personer ska likställas med ogifta och återfinns fem gånger i socialförsäkringsbalken (bl.a. i 65 kap. 3 § och 100 kap. 4 §). Föresättningskraven för att rekvisitetet ska vara uppfyllt beskrivs dock inte närmare i lagtexten.

I HFD 2025 ref. 60 uttalas att när det gäller bedömningen av om en gift person ska anses stadigvarande leva åtskild från sin make, bör motsvarande överväganden göras som ställts upp i bl.a. HFD 2023 ref. 15 III när det gäller frågan om vad som avses med samboende. I HFD 2023 ref. 15 III uttalade rätten att om makarna inte delar bostad över huvud taget kan en eventuell hushållsgemenskap på något annat sätt då inte få den betydelsen att makarna kan sägas bo tillsammans.

I HFD 2025 ref. 60 nämns inte något uttryckligt krav på att makarna behöver ha som avsikt att särlevnaden ska vara varaktig. I förarbetena anges att en situation då makar kan betraktas på samma sätt som ogifta är då en av makarna för avsevärd tid är intagen på anstalt (prop. 1960:75 s. 118), vilket talar för att även situationer som ligger utanför makarnas kontroll och vilja kan komma att omfattas. Försäkringskassan bedömer att det saknas stöd för uppfattningen att det i alla situationer måste krävas att makarnas avsikt är att särlevnaden ska vara varaktig. I situationer där makarna själva förfogar över sin boende- och livssituation bör dock avsikten avseende särlevnadens varaktighet bli av betydelse i bedömningen.

Försäkringskassan bedömer således att nämnda HFD-avgöranden innebär att det kan räcka med att makar har helt skilda boenden för att anses leva åtskilda, trots viss hushållsgemenskap, samt att förarbetena indikerar att även situationer som ligger utanför makarnas kontroll och avsikter kan omfattas av rekvisitetet ”stadigvarande leva åtskilda”.

Sammantaget är det Försäkringskassans bedömning att det inte går att utläsa av varken lagtext, förarbeten eller praxis att samtliga de krav som ställs upp i Pensionsmyndighetens utkast i varje situation kan krävas för att ett gift par ska kunna anses stadigvarande leva åtskilda. Det bedöms därmed inte vara i enlighet med gällande rätt att ställa upp dessa tre kumulativa krav. Snarare utgör de uppställda kraven omständigheter som ska vägas in och beaktas i en sammantagen bedömning av det enskilda fallet.

Av ovanstående följer också att Försäkringskassan bedömer att två av de kammarrättsavgöranden som det hänvisas till i fotnot 3, Kammarrätten i Sundsvalls dom den 9 november 2023 i mål nr 124-23 och Kammarrätten i Stockholms dom den 25 mars 2022 i mål nr 452-22, inte längre kan anses ge uttryck för gällande rätt. Rättsfallet RÅ 2006 ref. 30, som rör en annan förmån och ett annat rekvisit, bedöms ha begränsad relevans i den aktuella frågan.

Försäkringskassan har även följande synpunkter.

På sidan 2 i det rättsliga ställningstagandet används begreppet "samboförhållande" på två ställen. I HFD 2025 ref. 60 samt i prop. 1960:75 s. 118 talar man istället om "samboende". För att undvika begreppsförvirring bör "samboende" användas i ställningstagandet.

Sidhänvisningen till Kungl maj:ts prop. nr 220, 1946, i fotnot 1 verkar ha blivit fel. Kan det vara sidan 135 som avses? I fotnot 3 har ett datum fallit bort och ett målnummer lagts in två gånger.

Beslut i detta ärende har fattats av rättschef Ingrid Utne i närvaro av rättslig expert Emma Boman, den senare som föredragande.

Ingrid Utne

Emma Boman